

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

KAISUn tehtävänä on esittää toimet, joilla taakanjakosektorin kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään ilmastolain tavoitteiden mukaisesti. Tämä tarkoittaisi runsaita ja tehokkaita keinoja taakanjakosektorin päästöjen vähentämiseksi. Toimenpideohjelmassa esitetyt keinot jäävät kuitenkin epäselviksi ja monilta osin tehottomiksi, sillä suunnitelma perustuu erilaisten mahdollisuuksien selvittämiseen ja edistämiseen esimerkiksi tiedon lisäämisen avulla. KAISU-suunnitelmassa on lisäksi vain vähän uusia päästövähennystoimia ja osasta aikaisemmin käytössä olevista keinoista on luovuttu. Suunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan selkeämpää työnjakoa ja konkreettisia toimia etenkin liikenteen osalta.

Toimenpiteiden vastuutahot puuttuvat osittain suunnitelmasta ja suunnitelmaa on syytä täydentää tältä osin. Uudenmaan ELY-keskuksen virkатыötä koskevia toimenpiteitä on erityisesti maatalouteen, yritysten kehittämiseen, liikennejärjestelmään, yhdyskuntarakenteeseen, jäte- ja vesihuoltoon, pientalojen öljylämmityksestä luopumiseen sekä rahoitukseen liittyen. ELY-keskusten on mahdollista edistää lähes kaikkia KAISUn tärkeimpiä tavoitteita. ELY-keskukset tekevät ilmastotyötä valvovan ja edistävän viranomaisen roolissa sekä ympäristön tilan seurannassa. ELY-keskuksilla on myös merkittävä aluekehittäjän rooli. ELY-ilmastotiekarttatyössä on todettu, että jopa 80 % kansallisesta päästökokonaisuudesta kulkee ELY-keskusten läpi alueilla, liittyen noin 200:aan virkатыönä toimeenpantavaan lakiin ja asetukseen. Uudenmaan ELY-keskuksen vaikutus on erityisen suuri, toimialueen ollessa Suomen suurin sekä päästöjen että väestön osalta. Uudellamaalla on 1,8 miljoonaa asukasta ja maakunta kattaa noin 40 prosenttia Suomen yksityisen sektorin työpaikoista sekä BKT:sta. Uudenmaan maakunta tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä ja alueen päästöt ovat laskeneet merkittäväsi.

ELY-keskukselle osoitettavia tärkeimpiä toimenpiteitä ovat vähähiilisen yhdyskunta- ja aluerakenteen edistäminen, kestävän liikkumisen edistäminen sekä kiertotalouden edistäminen. Tämä ELY-keskusten tekemä ja vuoden 2026 alusta elinvoimaketuksille sekä lupa- ja valvontavirastolle kuuluva ilmastotyö on syytä kirjata suunnitelman toimenpiteisiin.

Liikenne

Avovastaus

Kuten suunnitelmassa todetaan, esitettyjen päästövähennystoimien määrä ei vastaa sitä päästöjen kasvua, jonka hallitusohjelmaan kirjatut toimet aiheuttavat (0,38–1,03 Mt). Täten voidaan katsoa, että liikenteen osalta suunnitelma ei ole linjassa ilmastolain tavoitteiden kanssa. Uudenmaan ELY-keskus pitää erityisen huolestuttavana, että tämä voi aiheuttaa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksessa arviolta 80 milj. euron tulonmenetyksen, joka on tunnistettu luonnoksessa mahdollisena seurauksena. Teollisuuden investointeja on vauhditettu kyseisellä rahoituksella ja se on mahdollistanut 22 hankkeen RRF-energianinvestointituen Uudenmaan ELY-keskuksen alueella vuosien 2022–2024 aikana. Näiden hankkeiden lisäksi alueella on käynnissä useita muita puhtaan siirtymän hankkeita, joiden sujuvaa käsittelyä on edistetty RRF-rahoituksella palkatulla lisähenkilöstöllä.

Liikenteen toimenpiteisiin sisältyy Uudenmaan ELY-keskuksen virkatehtäviin kuuluvia toimia. Näiden toimien tehokas toteuttaminen on kuitenkin hankalaa. Nykyisellä rahoitustasolla kestäviä kulkumuotoja ei voida edistää esimerkiksi laajentamalla kävelyn ja pyöräilyn verkostoja niin, että sillä olisi vaikutusta päästöihin.

Suunnitelmassa on ansiokkaasti tunnistettu liikenneköyhyyden riski ja sen vaikutukset haavoittuviin ryhmiin. Kuitenkin liikenneköyhyys esitetään lähinnä ilmastotoimien seurauksena, ei rakenteellisena ongelmana, joka liittyy pitkälti yksityisautoiluun perustuvaan liikennejärjestelmään ja yhdyskuntarakenteeseen. Rakenteelliset ongelmat sulkevat monia ihmisiä kestävän ja saavutettavan liikkumisen ulkopuolelle – riippumatta siitä, kokevatko he liikenneköyhyyttä vai eivät. Viime aikoina markkinoille on tullut hankintahinnaltaan varsin kilpailukykyisiä sähköautoja, myös käytettyjä sähköautoja eri hintaluokissa on runsaasti saatavilla. Sähköautot ovat alhaisten energiakustannusten myötä myös käyttökustannuksiltaan edullisia, joten liikenneköyhyyttä ei voi pitää liikenteen sähköistymisen esteenä.

Maatalous

Avovastaus

ELY-keskus on maatalouden toimien osalta keskeinen vastuutaho. Uudenmaan ELY-keskuksessa CAP-rahoituksen avulla tehdään jo kattavasti toimia maatalouden päästöjen vähentämiseksi. Maaseuturahoitus on avainasemassa maatalouden kehittämisessä ja sen jatkuminen vuoden 2027 on turvattava. Uudenmaan ELY-keskus pitää erittäin tärkeänä, että uusia ratkaisuja ja konkreettisia toimia etsitään jatkuvasti.

Maatalouden osalta suunnitelman saavuttamat päästövähennykset ovat pieniä verrattuna maatalouden päästöihin ja päästövähennyspotentiaaliin. Etenkin turvemaiden päästöjen vähentämiseen on tärkeä kohdistaa toimenpiteitä myös Uudellamaalla.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Öljy- ja maakaasulämmityksistä luopumisen tukeminen on vaikuttava toimenpide. Tuen jatkaminen on hyvä ja tarpeellinen toimenpide.

Työkoneet

Avovastaus

-

Jätehuolto

Avovastaus

-

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

On erittäin hyvä, että toimenpiteeksi on merkitty valtion aluehallinnon ilmastoverkoston tukeminen. Uudenmaan ELY-keskus kuitenkin huomauttaa, että koska verkosto perustuu pitkälti määräaikaisten ilmastoasiantuntijoiden työhön, ei tuettavaa verkostoa jatkossa ole, ellei myös sen jäsenten työtä resursoida. Uudenmaan ELY-keskuksen ilmastoasiantuntija ja verkoston jäsen toimii määräaikaisen projektirahoituksen voimin.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

-

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Uudenmaan ELY-keskus pitää huolestuttavana, että suunnitelman tavoitteiden saavuttaminen vaatii joustokeinojen käyttämistä, vaikka maankäyttösektorista on muodostunut päästölähde. Täten on todennäköistä, että päästöjä joudutaan kompensoimaan hankkimalla päästöyksiköitä muilta EU-jäsenvaltioilta, joka on todennäköisesti hyvin kallista. Tämän sijaan tavoitteita voitaisiin edistää tulevan Uudenmaan elinvoimakeskuksen avulla esimerkiksi maaseuturahoituksessa ja kestävästä liikkumisen hankkeissa sekä valtakunnallisessa lupa- ja valvontavirastossa YVA- ja kaavaprosesseissa.

Muita huomioita

Avovastaus

Suunnitelman saavutettavuus on huono, sillä se on raskas lukea ja se sisältää runsaasti taustatietoa ilmastopolitiikasta, mutta suunnitelman kannalta tärkeät päästövähennyskeinot on esitetty epäselvästi eikä vastuutahoja ole monelta osin tunnistettu. Suunnitelmaa on tärkeää selkeyttää esittämällä vastuutahot, joihin monelta osin kuuluu Uudenmaan ELY-keskus sekä jatkossa elinvoimakeskukset ja valtakunnallinen lupa- ja valvontavirasto. Vaikka Elinvoimakeskusten ilmastotyötä tullaan keskittämään Sisä-Suomen elinvoimakeskukseen, on suunnitelmaan tärkeää kirjata myös tulevan Uudenmaan elinvoimakeskuksen tärkeä rooli suunnitelman tavoitteiden edistämässä esimerkiksi maaseuturahoituksen ja liikennehankkeiden kautta.

Knaapinen Petri
Uudenmaan ELY

Lyytikäinen Veera
Uudenmaan ELY - Lausunto valmisteltu Uudenmaan ELY-keskuksen
ilmastotiimissä